Posudek diplomové práce Terezy Vilímové
Vyučující češtiny jako cizího jazyka pro děti předškolního věku

T. Vilímová se rozhodla zaměřit na současnou situaci výuky češtiny jako cizího jazyka u dětí předškolního věku. Na zvolenou problematiku nahlíží z perspektivy vyučujících a jako hlavní metodu výzkumu zvolila polostrukturované rozhovory s vyučujícími doplněné analýzou vybraných učebních materiálů, s nimiž pracují.

Práci T. Vilímové pokládám za zajímavou a přínosnou. Je třeba souhlasit s autorčinou argumentací, proč je třeba věnovat výuce češtiny jako cizího jazyka u předškolních dětí pozornost, a také s jejím názorem, že dané téma je v současnosti zanedbáváno. Práce je tak mj. pobídnutím k rozvíjení dané oblasti a upozorněním na řadu v současnosti nedostatečně prozkoumaných či v praxi nedostatečně zohledňovaných bodů, ale může mít též praktické aplikace, např. posloužit jako základní orientace osobám, které by se podobné výuce chtěly věnovat. Autorka by při obhajobě mohla shrnout oblasti, kterým by podle jejího názoru bylo třeba věnovat pozornost především, a to z hlediska výzkum, popř. i praxe.

Na teoretickém úvodu oceňuji komplexnost rámce, do nějž autorka zkoumané otázky zasazuje: Diskutován je nejen vývoj dětí daného věku, ale např. i legislativní rámec vzdělávání dětí v ČR, postavení dětí, které nejsou občany ČR či jejichž mateřským jazykem není čeština, problematika předškolní výchovy a vzdělávání, jejích cílů a zásad práce s dětmi daného věku, rozdíly mezi výukou cizího jazyka v mateřské škole a výukou češtiny jako cizího jazyka či problematika jazykového stigmatu. V teoretické i praktické části práce je třeba též ocenit i dobrou orientaci v praktické stránce výuky – autorka se věnuje i např. postavení vyučujících češtiny jako cizího jazyka v mateřských školách, jejich vztahu s „kmenovými“ vyučujícími, vlivu rodičů a jejich očekávání, problematice volby času a místa výuky, ale také např. přechodu dětí do základní školy atp. Kladem též je, že autorka zvažuje některá témata z různých perspektiv – např. z hlediska dítěte, které se ocitne v prostředí, kde lidem v okolí třeba nerozumí, ale např. i z hlediska vyučujících prvních tříd základní školy.

Jádrem práce je analýza polostrukturovaných rozhovorů s vyučujícími působícími v Praze, ale i s vyučujícími v České škole bez hranic v Paříži. Možnost porovnat výpovědi vyučujících pracujících s dětmi podobného věku, ale v různých kontextech, je rozhodně důležitým přínosem práce.

Výzkum byl proveden podle zásad obvyklých pro podobné výzkumy (včetně informovaných souhlasů vyučujících, anonymizace atp.) a nechybí vhodná diskuse o zvolených metodách. Vzorek respondentek pro polostrukturované rozhovory pokládám za vyhovující (autorka navíc musela překonávat obtíže se získáváním respondentů a neochotou různých institucí ke spolupráci). Zásady přepisu jsou přiměřeně popsány. I když bych osobně preferovala, kdyby autorka do příloh zařadila přepisy v původní podobě a upravovala až případné citace umístěné v textu práce, nedomnívám se, že by autorkou zvolený systém vedl ke zkreslení výsledků. Prezentace výsledků je přehledná a vhodně strukturovaná do významových celků. Oceňuji autorčiny komentáře upozorňující na různé aspekty zkoumaného tématu, které se „vynořily“ až v průběhu výzkumu. V textu je tak rozptýleno množství zajímavých zjištění a inspirativních podnětů. Za podstatné pokládám i to, že věk dítěte a stupeň jeho vývoje je pokládán za důležitější faktor než fakt, že dítě není rodilým mluvčím češtiny.

Analýza výukových materiálů je provedena podle přehledně vymezených kritérií, má spíše ilustrativní charakter, ale dobře doplňuje celkový obraz analyzované situace a může soužit i jako úvodní přehled pro případné začínající vyučující. Naznačuje také nepřímo, jaké typy materiálů nejsou k dispozici.

Pokud jde o připomínky, zvážila bych ještě zapojení analýz jazyka a komunikačních strategií užívaných v komunikaci s dětmi a tzv. řeči orientované na dítě (srov. např. práci

Slančová (1999): Reč autority a lásky). K poznatkům z této oblasti by bylo možné vztáhnout některé strategie používané vyučujícími, např. způsoby, jak u dětí opravují chyby. (Výzkum podoby řeči orientované na dítě v situaci komunikace s dítětem, které není rodilým mluvčím češtiny a jehož kompetence v češtině jsou omezené, by ostatně bylo zajímavým samostatným výzkumným tématem.)

Autorce se podařilo udržet logickou strukturu a přehlednost výkladu (práce přitom dosti přesahuje požadovaný rozsah diplomových prací), oceňuji mj. dílčí shrnutí provedených výzkumů, jejich srovnání i závěrečné shrnutí a diskusi. V textu bohužel zůstalo, především v úvodních částech, jisté množství „redakčních" nedostatků typu vynechané slovo či neupravený slovní tvar (a název knihy Švaříček – Šeďová a kol. (2014) je Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách) a pravopisných chyb. Občas by bylo dobré zvolit jiné vyjádření (běžné učitelky, s. 37; návodné otázky, s. 40 – tento obrat je nejednoznačný) či definovat termín (input, s. 35), občas se objeví formulace, kterou by bylo možné vylepšit.

Práce T. Vilímové rozhodně splňuje požadavky kladené na práce diplomové, ráda ji doporučuji k obhajobě. Navrhuji hodnocení výborně.

doc. PhDr. Lucie Saicová Římalová, Ph.D.
vedoucí diplomové práce